1956,

emlékmozaikjaim

Nem csináltunk hősi tetteket, semmiféle hősi cselekedetet, csak éltünk, fiatalon, vágyakozva egy jobb, szabadabb élet után. Ahol, ha az utcán mész és a partnerednek akarsz valamit mondani, akkor először nem kell körbenézned, hogy nem hallja-e meg valaki, aki esetleg rossz szándékkal akarja tovább adni, hogy magának jó pontokat szerezzen. Csak élni akartunk, rettegés, félelem nélkül. Ez csak hosszú évtizedek után valósulhatott meg. Már talán nem is hittünk az érkezésében.

1956. október 22.

Édesanyám húgának a férje, aki az én keresztapám volt, nálunk Magyarországon, az édesanyám vendégszeretetét élvezve itt töltötte a nyarat. Ö még az első világháború utáni gazdasági válság idején vándorolt ki Montevideóba, ahol a családjával és a tengerparti szállodáinak vezetésével töltötte életét. Honvágya lett és úgy döntött, mielőtt visszatérne az örök mezőkre az Úrhoz, utoljára eljön és meglátogatja szülőhazáját. Nagyon jól érezte magát és ameddig lehetett itt maradt, és csak az utolsó pillanatban kezdte meg a visszautazását szervezni. Amikor kikísértük a Keleti pályaudvarra, az érzékeny búcsú közepette elmondta, hogy valami különleges érzése van, valaminek az előszelét érzi az itteni levegőben. Ahonnan eddig elutazott, másnap mindenhol kitört a forradalom. Mosolyogva hallgattuk, de meghatottan vettünk búcsút egymástól. Ö elutazott, mi maradtunk. Akkor nem is sejtettük, hogy tulajdonképpen neki lett igaza. Tehát nekünk így kezdődött.

1956.október 23.

Férjemmel, Lalival, két évvel azelőtt kötöttük össze életünket és esküdtünk egymásnak örök hűséget, a Budavári Nagyboldogasszony templomban. Egy nagyon híres vállalat tervezési osztályán dolgoztunk mindketten.

Délelőtt észrevettük, hogy nagy a suttogás mindenhol és mindenki felfokozott idegállapotban és hangulatban járkál ide-oda. Egymást kérdeztük, hogy ki hallott a szegediek 12 pontjáról, ki olvasta? Feltűnően sokan voltunk, akik már hallottunk róla és olvastuk is. Délre, kezünkben volt a papírlap, a 12 ponttal. A suttogás és az izgalom mind nagyobb és nagyobb lett. Valamit tenni akartunk, de nem tudtuk, hogy mit is kellene. Ez az izgalom és a suttogás az idő előrehaladtával csak egyre nagyobb méreteket öltött. Délutánra már szárnyra kapott a hír, hogy munka végzése után nagygyűlést fognak tartani. Mindannyian mi fiatalok, tán még az idősebbek is ott akartak lenni. Elmentünk.

A gyűlés hangulata egészen furcsa, számunkra szinte hihetetlen volt. Felolvasták a követeléseket, a pontokat és azt hittük, hogy ilyen egyszerű, jó és könnyű ez az egész

változás. De sajnos tévedtünk. A terembe bekapcsolták a rádió hangszóróját és megszólalt Gerő Ernő hangja. Nem akartuk elhinni, hogy igaz, amit mond, ez csak egy tévedés lehet. Ez egy hideg zuhany volt, mindannyiunk részére. Nem volt tévedés.

A hallgatóság felzúdult és egységesen ki akartunk menni az utcára. Ki is mentünk. A Himnuszt és különböző lelkesítő dalokat énekelve meneteltünk. A maroknyi kis embercsoport, amit elindítottunk egyre csak nőtt, dagadt. Mindenki egyet akart, egy szabad boldog, félelem nélküli életet. Mire elértük a nagy körutat, addigra hatalmas, lelkes tömeggé duzzadtunk. A körút sarkán már fegyverropogás hangját hallottuk a Magyar Rádió felől. Érdeklődésünkre megmondták, hogy a Rádiónál nagy lövöldözés van, harcolnak egymással a forradalom harcosai és az ÁVH-sok. Természetesen oda szerettünk volna mi is menni, de ez lehetetlen volt. Nem engedtek oda senkit, aki a körútról jött. Lalival, a férjemmel és Imrével, a barátunkkal kupaktanácsot tartottunk. Elhatároztuk, hogy jobbra fordulva a Rákóczi út felé megyünk tovább. A körút házainak legfelső emeleteiből szorgalmasan lőttek az utcán haladókra. Szerencsénk volt, megúsztuk a golyókat. Elértük a Rákóczi téri csarnok előtti teret. Imre elordítja magát, hogy hasra, mi engedelmeskedtünk. Ugyanis a csarnok felől szintén lövöldöztek. Ezt is megúsztuk. Továbbmenve a szállodák előtt, a külföldiek izgatottan érdeklődtek, hogy mi történt? Mi nem tudtunk válaszolni, mert akkor még nem voltunk bizonyosak, hogy ez tényleg már a forradalom.

Megbeszéltük Imrével, hogy másnap találkozunk és mindenki ment haza. Ö Budára, mi a Bajcsyra. Az Ó u. sarkán egy kiégett orosz dzsipet láttunk, amit a tömeg körülállt. Nagy volt a susmorgás, egy kisfiúról beszélt mindenki, de kérdésünkre nem akartak válaszolni. Két sarokra voltunk az otthonunktól, így hazafelé tartottunk. A ház előtt, a sarkon egy fa tövében megláttuk a kisfiút, 10 év körüli lehetett. A kis svájci sapkás feje összeroncsolva, a háta fának támasztva ült. Akkor már halott volt. Borzalmas látvány volt! Ha becsukom a szemem, ma is úgy látom őt, mint akkor láttam az összeroncsolt kis fejét: tragikus volt. Szaladtunk fel az anyukámhoz, aki már mindenhol keresett és kellően idegesen várt bennünket. Mi a felfokozott hangulatban sajnos nem értesítettük őt, hogy élünk és megyünk haza. Anyukámnak zokogva meséltem el a ház előtti kisfiú látványát. Együtt sirattuk a kisfiút és a szüleit. Mint később megtudtam, az orosz dzsip utasa visszajött és végig gépfegyverezte az ott nézelődőket. Sajnos a kisfiú is ott nézelődött. Még ma is néha álmomban az ülő gyermek képe megjelenik. Ennek már 60 éve. Azóta is, ha arra megyek, ezt a kicsi fiút látom háttal a falnak dőlve, mindig ő jut az eszembe.

1956.október24.

Nem tudtuk, hogy mit is kell tennünk. Bemenjünk a munkahelyünkre, vagy várjunk, amíg valami értesítést kapunk. Imrével sem tudtuk felvenni a kapcsolatot, nem tudtuk, hogy neki van-e valami elképzelése. Ö sem tudott életjelet adni magáról. Nyakunkba vettük a várost és kerestük a híreket. Az már bizonyos volt, hogy a forradalom kitört. Az elutazott nagybátyámnak a megérzése igaz lett, beteljesedett.

1956. október 25.

Reggel jött Imre. Mindannyian kimentünk az erkélyre, mert az emberek lelkes vonulását akartuk látni. Jelszavakat skandálva és hazafias dalokat énekelve mentek a parlament felé. Mi lengettük a magyar zászlót, majd a férjem, egy ötlettől vezérelve, egy bicskával kivágta az idegen címert. Utána a lyukas zászlóval integettünk tovább. Lent, a tömeg ezt azzal honorálta, hogy nagy éljenzésbe és tapsba kezdett. Mi boldogok voltunk és örültünk, hogy legalább ennyit tehettünk, egy kis csekélységet a közös ügyünk érdekében. Majd jöttek az orosz tankok, nem kis ijedelmünkre. Amikor megláttuk, hogy magyar fiúk ülnek körben rajta, megnyugodtunk. A parlament felé mentek ők is.

Mi is csatlakozni akartunk hozzájuk. Az én féltő drága anyukám felajánlotta, hogy kávét készít nekünk, majd ha megittuk, akkor menjünk tovább. Ezt egy jó ötletnek tartottuk és miután a kávé elkészült és azt megittuk, menetkészen voltunk. Azt tartottuk csak furcsának, hogy szűnni nem akaró gépfegyverropogást hallottunk. Ez volt a nagy lárma, amire felfigyeltünk. Kimentünk az erkélyre megint, és ott a földbe gyökeredzett a lábunk. A Bank u. felől jöttek a teherautók, a platót telerakva valamikkel, amire később jöttünk rá, hogy azok a halott emberek, akik a parlament előtt voltak, ők voltak a sortűz friss áldozatai. Mi is oda akartunk menni! Sírógörcsöt kaptunk mind négyen, anyukámmal együtt. Hiszen, ha az anyukám nem kínálja fel a kávéfőzését, akkor mi is ennek a teherautónak a tetején végeztük volna. Mindhárman anyukámra borultunk és négyen együtt sírtunk és köszöntöttük az új születésnapunkat. A látvány olyan sokkoló volt, hogy 60 év után is nagyon sokat álmodom erről a napról. Tehát ez volt az új születésnapunk mindhármunknak.

1956.október 26-tól, november 3-ig

A napok gyorsan futottak egymás után. Mindenhol ott akartunk lenni, mindent látni akartunk. Szinte eufórikus hangulat uralkodott mindenkin. Az emberek az utcán, vagy a vásárcsarnokokban - ha netán hírét vették, hogy valamit éppen lehet vásárolni - kedvesen és mosolyogva beszéltek egymással, üdvözölték egymást, mintha már régről barátok lettek volna. Ez a néhány nap volt az, amikor a magyar nép testvérként és barátként élt egymás mellett. Mindenkinek, mindenkihez volt egy jó, egy kedves szava. Csodálatos időszak volt.

A Váci és a Petőfi Sándor utcában kosarak, vagy bőröndök voltak a ház falához állítva, amin a cédula jelezte, hogy a forradalom hőseinek, valamint a hozzátartozóinak gyűjtenek. Onnan senki nem vett el egy fillért sem, csak a felesleges pénzét dobta be oda. Ha megjelent egy újság, azonnal egy kis kupaktanács gyűlt össze és tárgyalta meg a jelenlegi helyzetet.

Az Astoria előtt, a Kossuth Lajos utcában, a Szovjet székházból dobálták az utcára a különféle plakátokat, képeket és brosúrákat. Azokat egy kupacba rakva égettük. Mindenki egyet akart, egy szabad idegen hatalmaktól mentes Magyarországot. Csak a kifejezésmód volt különböző.

A Köztársaság téren a tömeg azt hallgatta, hogy a mélyben, a metró építés helyén tényleg hallani lehet-e a foglyok létezésének a hangját. Hangokat nem hallottunk, csak lövöldözést láttunk és halott embereket.

Mindenhol ismerősökkel találkoztunk, akikkel megbeszéltük a történteket.

Munkahelyünkre, ha bementünk, ugyanúgy csak a jelen állapotról esett a szó. Szinte mindenki mámoros volt, mert mindannyiunkat megcsapott a szabadság szele. Megtudtuk, hogy Hercegprímás urunkat, Mindszenti Józsefet kiszabadították. Mindenki akarta hallani a részleteket is. Nagy volt az öröm!

Tekintettel arra, hogy a járművek nem közlekedtek, gyalogosan vettük nyakunkba a várost, szerencsére, mert így több felé el tudtunk menni, többet láthattunk. A Nagy kőrúton, a Corvin mozi környékén járva, olyan érzésem volt, mintha valami vastag szőnyegen sétálnék. Kérdésemre Lali közölte, hogy azok a hullák tankkal bedöngölt tetemei, ettől érzem másnak a lépéseket. Nem akartam elhinni!

Híre ment a városban, hogy a tini fiúk, a Molotov koktéllal milyen ügyesen semmisítették meg a tankok tömkelegét. A Molotov koktélozás azt jelentette, hogy üvegbe benzint töltve, ruhával ledugaszolva, a ruhát meggyújtva dobták a tankokra, vagy bedugták a kipufogókba, így semmisítve meg azokat.

Szegény anyukám, hiába várt minket ebéddel, mindig csak sötétedés után értünk haza. Az estéink nagyom mozgalmasak volta. Szinte olyan volt az otthonunk, mint egy főhadiszállás. Barátaink nálunk jöttek össze, a cserépkályhát párnákkal körülültük, egymás szavába vágva tárgyaltuk meg a nap eseményeit.

Az Akácfa utcában egy halott ÁVH-s volt a ház falának támasztva, igazolványcédulával az ölében, bizonyítva ki is volt ő, és hordozva az üzenetet: így jártok.

A Bajcsy Zsilinszky úti Sportáruháznál, a Bazilikával szemben, egy kis ipari tanuló gyerek, az egyenruhájában elterülve a földön: lelőtték az oroszok. Át akart menni a túloldalra, talán haza akart menni, de ez az életébe került. Úgy látszik, az egyenruhájuk hasonlított a katonaruhához, ami a halálát okozta.

Október végén, vagy november elején arra ébredtünk, hogy a házunk előtt állandó motorzúgást hallottunk. Amikor kinéztünk, akkor láttuk, hogy az orosz gépesített hadsereg özönlik, a városba a Váci út felöl. Megijedtünk. A rádió mást mondott, mint ami történt. Az ijesztő az volt, hogy hajnal volt és nagyon sokan jöttek. Kezdtünk félni. Kezdtük félteni a szabadságunkat!

l956. november 4.

Alig aludtunk az éjjel. A rádiót állandóan bekapcsoltuk, hátha valami kis hírt hallunk. Az idegen katonák előttünk az úton, nyitott harckocsiban ülve, fegyverüket az ég felé tartva, körözve lőttek. Nagyon féltünk. Lali elkiabálta magát, hogy mindenki feküdjön hasra, a tűzfalak mentén. Ez okos ötlet volt, mert abban a pillanatban lőtték át az erkélyablakunkat, valamint a másik erkély ajtaját. /Ennek a nyomát nagyon sokáig lehetett látni emlékeztetőül meghagytuk./ Remegtünk mindhárman. Hangosan imádkozni kezdtünk. Ekkor megszólalt a rádió, Nagy Imre beszélt a néphez. A Szovjet csapatok bevonultak, újból megszálltak bennünket, harcban állunk. Segítség, segítség! Ezt elmondta még el idegen nyelven többször is. Sírtunk, zokogtunk, mert akkor már sejtettük, hogy oda a szabadságunk, kicsi országunk ekkora erővel nem tud szembeszállni. Hiába Amerika buzdítása, hogy velünk vannak, segítenek, sejtettük, hogy semmit nem fognak tudni értünk tenni. Valamint azt is sejtettük, hogy ezután a megtorlások időszaka fog következni. Úgy is történt.

Ez volt az én visszaemlékezésem. Mindent úgy látok magam előtt, mintha tegnap történt volna, pedig már 60 év telt el. Ezeket a napokat sohasem lehet elfelejteni. Akkor fiatalok voltunk, tele tettvággyal, cselekedni akarással és nagyon nagy reménnyel. A mi nemzedékünknek nagyon sokat kellett várni a változásra. Eljött a változás. Nagyon boldogok vagyunk, akik még abból a generációból élünk.

Erre emlékszik vissza egy 88. évét taposó boldog, nagycsaládban élő nagymama, - a jó Isten segítségével nemsokára dédnagymama. Társam, akivel 62 évet töltöttem jóban, rosszban, - ahogy a jó Isten színe előtt egymásnak fogadtuk -, előrement az égi úton egy jó és boldog helyet készíteni, ahol újból megtárgyaljuk a régi idők forradalmát, a mi forradalmunkat.

2016. július 21. Grcicné, Márta